

Motion till riksdagen

1989/90:U212

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Biståndet till Indokina

Öka biståndet till Indokina

”Tänk om vi i Vietnam kunde hjälpa till att skapa ett samhälle lika rikt som många av Vietnams grannländer, men utan den råa kapitalism och hänsynslösa rovdrift på människor som finns i de länderna. Det vore ett underbart mål för svensk bistånds- och utrikespolitik.” Så skrev utrikesminister Sten Andersson i *Arbetet* efter sitt besök i Vietnam hösten 1988.

Detta goda samhälle kan bli verklighet. I hela Indokina pågår ett nytänkande. I Vietnam började det redan 1977 med lokala gräsrotsrevolter mot den centralt beordrade jordbrukspolitiken.

Kambodja har återhämtat sig efter Pol Pot-regimen. Dess folk har utvecklat en otrolig vitalitet. Den regering som Vietnam tillsatte, har breddat sig själv och vunnit legitimitet i folkets ögon. Buddismen har återinförts som statsreligion. Efter att Vietnam nu dragit tillbaka sina trupper och de utlovade valen hållits, kan Kambodja inta sin plats i världssamfundet som oberoende, alliansfri och neutral stat. Freden i landet kan återställas om stormaktsspelet med det kambodjanska folket som bricka upphör. Då kan också FN ge det bistånd, som landet är i så skriande behov av.

Det lilla, kustlösa Laos har genom skicklig utrikespolitik skaffat sig ett handlingsutrymme. Decenniers konflikter i Sydostasien håller på att upplösas. Indokina kan nu – som Thailands premiärminister uttryckt det – förvandlas från stridsskådeplats till marknadsplats.

I Sverige finns en djupt rotad solidaritet med folken i Vietnam, Laos och Kambodja. Det är den bästa grunden för vårt biståndssamarbete. Genom biståndet har vi bättre lärt känna Vietnam och Laos, deras möjligheter, ansträngningar och problem. I synnerhet har vi fått en mer realistisk bild av Vietnam, som granskats närgånget av massmedia. SIDA har låtit göra studier, som trängt djupt in i den vietnamesiska verkligheten, inte minst kvinnornas.

Nu kan den gamla solidariteten och de nya kunskaperna smältas samman till ett förstärkt och effektivare utvecklingssamarbete. Regeringens beslut i mars 1987 att stoppa biståndet till Vietnam 1990, om inte Vietnam lämnat Kambodja till dess, kan nu betraktas som en sorglig parentes. Vietnam tog ju hem sina sista trupper i september förra året.

Västvärldens isolering av Vietnam sägs vara en bestraffning för Kambodjainvasionen i december 1978. Men det är en efterkonstruktion. Isoleringen är en fortsättning på USAs krig. 1975 förbjöds amerikaner handla med Vietnam enligt lagen om handel med fienden. USA stoppade Vietnams FN-medlemskap i två år. Den är också resultatet av det strategiska samarbetet USA – Kina. Redan våren 1978 valde Carter att spela "Kinakortet" och låta normaliseringen med Vietnam anstå tills normaliseringen med Kina förts i hamn. Gränsstriderna Vietnam – Kina började redan 1974. Den konflikten är fortfarande olöst och gäller i grund och botten Vietnams frigörelse ur sin historiska ställning som lydrike till Kina. Den handlar om rätten till Paracel- och Spratleyöarna och ett väldigt havsterritorium.

Även Laos – som inte invaderat Kambodja – straffades av USA och isole- rades. Gång på gång stängde Thailand gränsen. Men värst drabbades Kam- bodja, och många kambodjaner undrar: Ska vi straffas för att vi inte själva förmådde störta Pol Pot?

Att Internationella valutafonden (IMF) nu blockerar lån till Vietnam, trots att landet med viss framgång genomfört ekonomiska reformer av det slag, som IMF rekommenderat, är ett utslag av USAs beslutsamhet att ut- nyttja sin dominans i IMF för att straffa Vietnam.

Samtidigt avstås Kambodja från internationellt erkännande och bistånd till följd av att Kina envist vidhåller att Vietnam inte tagit hem sina trupper från Kambodja, därför att FN inte verifierat trupphemtagningen. Och det beror i sin tur på att Kinas kambodjanska skyddslingar stoppade FN-verifi- kationen.

Blockeringen måste hävas

Nu har omvärlden straffat Vietnam över nog. Det är hög tid att Vietnam ges det internationella bistånd, som FN:s generalförsamling beslutade om den 14 oktober 1977. Sverige bör ta initiativ till detta.

USA måste påminnas om sitt ansvar och åtagandet 1973 att bidra till att läka krigets sår i hela Indokina. Det har gått 17 år sedan USA lovade Viet- nam 3,25 miljarder dollar i återuppbyggnadsbistånd plus ytterligare någon miljard i omedelbar livsmedelshjälp. Vietnam har inte fått en cent.

Det är glädjande att regeringen säger i årets budgetproposition att den i olika fora verkar för att blockeringen av Vietnam hävs. Det måste följas av motsvarande insatser för Kambodja.

Det svenska biståndet

Länderna i Indokina tillhör de allra fattigaste i världen. Men de har goda utvecklingsmöjligheter i form av outnyttjade råvaror och – i Vietnams fall – väl utbildade människor. Nu har de påbörjat radikala ekonomiska reformer och ställt in siktet på att bli en marknadsplats integrerad i ett dynamiskt Syd- östasien. För att den integrationen skall lyckas behövs kraftfullt bistånd. Den svenska konsument- och jordbrukskooperationen kan göra viktiga in- satser. Svenska företag – inte minst små och medelstora – kan intresseras för att investera där, exempelvis i samriskföretag.

Särskilda insatser måste göras för att bistå länderna att utveckla utrikes-handeln. Ett statsbolag för u-handel, som vpk föreslår, skulle kunna spela en viktig roll, eftersom länderna efter sin långa isolering från världsmarkna-den – den började redan med den franska koloniseringen – saknar erfarenheter, kontakter och expertis.

Infrastrukturerna måste byggas ut. Till följd av det koloniala arvet och krigsförstörelsen är kommunikationerna urusla, både inom länderna och med de sydasiatiska grannarna. Flod- och kusttrafik, vägar, järnvägar, teleförbindelser och energiförsörjning är några områden som är i akut behov av massiva biståndsinsatser.

Jordbruket har utvecklats starkt och ger under goda år självförsörjning. Men monsunklimatet är nyckfullt. För att klara en stabil försörjning och tillvarata exportmöjligheter krävs stora investeringar i jordbruksteknik, lagring och bearbetningsindustrier. Samma gäller fisket.

Mekongkommittén kan förväntas spela en viktig roll i det framtida samarbetet för att utveckla jordbruk, fiske och energiproduktion i regionen. Men för närvarande hämmas arbetet av att Kambodja är utestängt. Inga större projekt kan starta. Sverige bör agera för att Kambodja åter skall kunna delta i kommitténs arbete.

Skogsförstörelsen har antagit katastrofal omfattning till följd av befolkningstrycket, kriget och teaksmugglingen. Arbetet med skogsplanteringen måste förbättras och utvidgas och skogsråvaran bearbetas. De svenska skogsprojektet i Vietnam och Laos är värdefulla.

Insatserna inom sjukvård och utbildning är särskilt viktiga i det reformskede länderna i Indokina är inne i. Marknadsekonomi och privat jordbruk försvagar den offentliga sektorn. Personalen flyr till sysselsättningar som ger bättre inkomster. I familj jordbruket engageras barnen så mycket att det hindrar deras skolgång. Kvinnorna belastas hårt. Bristen på läkemedel och skolböcker är enorm. Detta hotar reformekonomin, som behöver välutbildade människor. Det behövs utbildningsbistånd och utbyte för att hjälpa till att få fram kvalificerat folk som administratörer, ekonomer, företagsledare.

Demokratiseringsprocessen är den andra sidan av reformerna. Här behövs inte bara en dialog om demokrati och mänskliga rättigheter. Det behövs också materiellt bistånd med nästan allt – från tidningspapper till facklitteratur och bibliotek. Arvet efter den franska kolonialmakten (och Konfucius i Vietnams fall) hämmar en demokratisk utveckling. Det är svåra uppgifter länderna nu tar itu med: författnings- och lagstiftningsarbete, uppbyggnad av rättsväsende och en bättre fungerande administration. Folkliga organisationer och massmedia behöver stöd och kontakter.

Miljökrigets följder

Vietnam, Laos och Kambodja utsattes för historiens första miljökrig, med bomber, napalm, mekanisk markröjning och kemiska stridsmedel. Skadorna är enorma på människor och natur, framför allt i södra Vietnam. USA spred 72 miljoner liter växtgifter som beräknas ha innehållit 170 kilo dioxin. Cancer och fosterskador har ökat katastrofalt. Våldiga arealer åker och skog har förötts. I Laos sönderbombades Krukslätten i norr och Bolovenplatån i söder, båda rika jordbruksbygder. I Kambodja förstördes gummiplantagerna.

Vpk föreslår att Sverige inleder ett särskilt biståndsprogram för att läka skadorna av USAs miljö mord i Indokina både när det gäller människor och natur. Det behövs inte bara markvårdsbistånd utan också medicinsk hjälp och forskningsbistånd.

Mot. 1989/90
U212

Vietnambiståndet

Det svenska Vietnambiståndet har nu legat stilla på 300 milj. kr. i tio år, vilket betyder att det reallt har sjunkit kraftigt. Nu måste det bli ett slut på denna kräftgång. Efter utrikesministerns rekommendation nyligen till i-länderna att "belöna" Vietnam med ökad hjälp för dess tillbakadragande från Kambodja förväntade vi oss ett förslag om ökat svenskt bistånd. Det uteblev. Nu kräver vpk en rejäl höjning av biståndet.

Regeringen ställer ett betalningsbalansstöd till Vietnam i utsikt men villkorar det till en uppgörelse med IMF. Det betyder att Sverige låter USA besluta om svenskt bistånds användning. Det kan vi inte acceptera. Vietnam bör få detta bistånd för skuldavskrivning på sätt som landet självt bestämmer.

Vinh Phu-projektet skall utvecklas till ett socio-ekonomiskt utvecklingsområde med pappersbruk, skogs- och jordbruk. Svensk personal skall – när så behövs – även fortsättningsvis kunna sättas in på fabriken. Insatsvaror skall lämnas inom ramen för biståndet, så att allt producerat papper går till de vietnamesiska skolbarnen och inte behöver exporteras för att tjäna in valuta. Vinh Puh bör även fortsättningsvis vara ett centrum för utbildning, seminarier och konferenser för att förstärka den vietnamesiska kompetensen i industriell teknik och företagsledning.

Laosbiståndet

Laos är en av de få ljusglimtar i skuldkrisens u-värld. Landet har fördubblat sin BNP per invånare, pressat ner inflationen, förbättrat folkets levnadsnivå, hälsovård och läskunnighet, minskat sitt utlandsberoende och lyckats nå självförsörjning med mat. Och då skall man komma ihåg att ena landshalvan vid krigsslutet 1973 var sönderbombad och den andra helt beroende av USA-bistånd. Huvudstaden Vientiane hämtade 80 % av sina livsmedel från Thailand.

Men det finns anledning att varna för överoptimism. En väsentlig orsak till att Laos kunnat vända den ekonomiska utvecklingen uppåt, är dess underutveckling. Större delen av befolkningen lever i självhushåll, utanför penningekonomin. De usla kommunikationerna isolerar än så länge jordbruksbygderna från världsmarknaden. Men landets utveckling kommer att ändra förutsättningarna. Om inte en snabb utbyggnad sker av produktionen av dagligvaror, läkemedel och insatsvaror för jordbruket, kommer utbudet från Thailand återigen att destabilisera Laos valuta och ekonomi.

Det svenska biståndet har varit framgångsrikt. Sverige har aktivt bidragit till den positiva samhällsutvecklingen. inte bara ekonomiskt utan också på områden som företagsledning och offentlig förvaltning, medborgerliga rättigheter och demokrati. Det goda samarbetet är en bra grund att bygga vidare på.

Det är glädjande att SIDA och regeringen vill fortsätta att höja Laosbiståndet, från 85 till 100 milj. kr. Men vi anser att det finns anledning till ytterligare höjning med tanke på att reservationen på landramen har krympt samman från 47 till 0,1 milj. kr.

Biståndskontoret i Vientiane bör upphöjas till ambassad.

Bistånd till Kambodja

Det är lovvärt att Sverige till skillnad från flertalet andra västländer sätter in merparten av Kambodjabiståndet inne i landet. Men fortfarande begränsas det till katastrofinsatser genom vissa FN-organ och enskilda organisationer.

Kambodja måste också få återuppbyggnads- och utvecklingsbistånd, vilket FN är förhindrat att ge av politiska skäl. Sverige måste snarast inleda ett bilateralt biståndssamarbete med Kambodja, som bör bli samarbetsland. Ett biståndskontor bör öppnas i Phnom Penh.

Om en förhandlingslösning uppnås om internationellt övervakade val i Kambodja, kan Sverige komma att få en förfrågan om att medverka. Det bör finnas beredskap för detta.

Om denna politiska lösning kommer till stånd, har FN beslutat tillsätta en kommitté för att överväga ett program för återuppbyggnadsbistånd till Kambodja och utvecklingsbistånd till alla länderna i regionen. Sverige skall delta i detta arbete, om det framstår som ett effektivt sätt att bistå det kambodjanska folket. Men med tanke på det politiska spelet om Kambodja har man anledning att tvivla.

Man skall uppmärksamma de risker för utländsk intervention som bistånd kan innebära och dra lärdom av tiden 1954–70, då Sihanouks politik att spela ut olika utländska biståndsgivare mot varandra destabiliserade landet. Beroendet av utländska givare kombinerat med bristen på demokrati resulterade i maktmissbruk och korruption, vilket ledde till bondeuppror och den kris, som gav högern tillfälle att störta prins Sihanouk 1970 och – fem år senare medförde att de röda khmererna tog makten.

Den erfarenheten pekar på nödvändigheten att stärka Kambodjas egna resurser, om landets oberoende och neutralitet skall kunna värnas. Nu har en samhällsorganisation och en administration byggts upp, men de är bräckliga, eftersom det 1979 inte fanns mycket att bygga på, nästan inga utbildade fanns kvar.

Det är dessa förhållanden som gör det angeläget att Sverige, som inte har några egenintressen i regionen, snarast inleder ett bilateralt biståndssamarbete med Kambodja.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i FN aktualisera frågan om internationellt bistånd till Vietnam enligt generalförsamlingens beslut den 14 oktober 1977,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att USA

måste uppfylla sin utfästelse från 1973 om bistånd för att läka krigets sår i hela Indokina.

Mot. 1989/90
U212

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om angelägenheten av att Kambodja får återinträda i Mekongkommittén,

4. att riksdagen hos regeringen hemställer om initiativ för ett särskilt program för att reparera skador på människor och natur efter USAs miljökrig i Indokina,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av Vinh Phu-projektet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bistånd till Vietnam för skuldavskrivning,

7. att riksdagen hos regeringen hemställer om initiativ för att upprätta en svensk ambassad i Vientiane,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om FN:s biståndsprogram för Kambodja.

Stockholm den 23 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

